

CHRISTOPHER DE BELLAIGUE
İsyan Toprakları

CHRISTOPHER DE BELLAIGUE 1971'de Londra'da doğdu ve son yirmi yılını Ortadoğu ve Güney Asya'da geçirdi. *Economist*, *New York Review of Books*, *Harpers*, *Prospect* ve *Financial Times* gibi yayınlar için muhabir olarak çalıştı. İki kitap yazdı; *In the Rose Garden of the Martyrs* [Şehitlerin Gül Bahçesinde] 2004 Kraliyet Edebiyat Topluluğu Ondaatje Ödülü'ne aday gösterildi, *The Struggle for Iran* [İran için Mücadele] nedeniyle *Prospect* dergisi tarafından "yeni nesil Ortadoğu uzmanlarının en iyilerinden biri" olarak tanıtıldı.

Rebel Land. Among Turkey's Forgotten Peoples

© 2009 Christopher de Bellaigue

Bu kitabın yayın hakları Rogers, Coleridge and White Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2268 • Bugünün Kitapları 198

ISBN-13: 978-975-05-1888-1

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

YAYINA HAZIRLAYANLAR Necdet Dümelli - Merve Öztürk

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI İletişim Yayınları Arşivi

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Evrem Türköz

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CHRISTOPHER DE BELLAIGUE

İsyan Toprakları

Türkiye'nin Unutulmuş
Halkları Arasında

Rebel Land

Among Turkey's Forgotten Peoples

ÇEVİREN *Ersel Ege*

به جمان خرم از آنم که جمان خرم از اوست

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	9
ADI GEÇENLER	11
<i>Türkiye ve Komşularının Haritası</i>	14
ÖNSÖZ	
Ayna	15
<i>Varto Bölge Haritası</i>	28
Şekillerin Sonsuzluğu	31
<i>Varto İlçe Haritası</i>	43
İsyan Toprakları	99
Newala Ask Katliamı	109
Büyük Adam	139
Mehmet Şerif Fırat'ın Ölümü	179
Gümgüm!	195
Grev Kırıcı	219
Varto Kuşatması	239

Derin Devlet	275
Yüzbaşının Zaferi	299
SONSÖZ	
Gümüş Kemer	305
KAYNAKÇA.....	309

TEŞEKKÜR

İsyan Toprakları'mı araştırırken ve yazarken çeşitli ülkelerden bir grup insanın yardımını aldım. Kitabın bölümlerine konu olduklarından, onların çoğuna olan borcum aşikârdır. Yine, zamanını ve yardımını esirgemeyen aşağıdaki isimlere de son derece minnettarım.

Eyüp Akbal, Ruşen Arslan, Murat Aydın, Nazım Aykal, Nigar Azimi, Ina Baghdiantz-McCabe, Faruk Balıkçı, Barış Balıkkaya, Hasan Balıkkaya, İsmail Balıkkaya, Rıza Balıkkaya, Türkan Balıkkaya, Eric de Bellaigue, İsmail Beşikçi, Hüseyin Bingöl, Fuat Değertaş, İsmet Demirdöğen, Samvel Felekyan, Behçet Fırat, Haydar Fırat, Ümit Fırat, Salpi Ghazarian, Deniz Gündüz, Armen Haghazarian, Hasan Ali Karasar, Burhan Kaya, Harun Kaya, Enver Konukçu, Fergin Melik, Violet Mooradian, Cemile Özkaya, Hakkı Özkaya, Hamdi Özyurt, Dennis Papazian, Saït Sever, İsmail Sever, Mehmet Emin Sever, Şerif Sever, Norman Stone, Brian Sarookanian, Faysal Taş, Cemal Teker, Cristine Ter-Hovanesian, Orhan Tural, Davud Vartaniyan, Ali Rıza Vural, Halis Vural, Barış Vural, Remzi Yalçın, Hüsnu Yurtsever, Mümtaz Yurtsever, Amberin Zaman, Armineh Zeitounchian.

Ben ve Yeşim Holland, Amberin Zaman ve Joseph Pennington, Steve Bryant ve Hande Çulpan'a Türkiye'deki pek çok ge-

cede misafirperverlikleri için müteşekkirim. Bana değişmeyen bir nezaket ve anlayışla yaklaşan Türkiye'nin Ankara'daki yabancı basın müdürlüğü memurlarına ve onların *İsyan Toprakları*'nın çoğunu yazdığım İran'daki mevkidaşlarına minnettarım; Mohsen Moghadaszadeh ve ekibine teşekkür ederim. Yazarken çok zaman geçirdiğim ve az uyuklamadığım Tahran'daki İngiliz Acem Çalışmaları Enstitüsü [British Institute of Persian Studies] çalışanlarına da ayrıca minnettarım ve sayelerinde 2008'de yazmayı bitirebildiğim, Oxford'daki St Antony's College'da Alistair Horne Cemiyeti [Alistair Horne Fellowship] komite üyelerine de aynı şekilde.

İsyan Toprakları'na başladığım zamanki temsilcim David Godwin ve bitirdiğim zamanki temsilcim Peter Straus ve editörlerim Bloomsbury'den Michael Fishwick, Penguin'den Vanessa Mobley ve Inigo Thomas, Beck'ten Detlef Felken ve Jonathan Beck, bana ve bu kitaba olan inançları için teşekkürü hak ediyorlar. Anna Simpson ve Margaret Stead kitabın yayına hazırlanmasına çok değerli uzmanlıklarıyla katıldılar. Kendi yayınevi muhtelif Türkiye sehayatlerime sponsor olan ve *New York Review of Books*'ta uzun süredir editörüm olan Robert Silvers'in dostluğundan her zaman faydalandım. *Granta* 94'te George Bowater mahlasıyla *We Have No Minorities* [Bizde Azınlık Yok] başlığı altında kitaptan alıntılar yayımlayan eski *Granta*'lı Ian Jack'e ve Eylül 2007 sayısında *There is no East: Reading Orhan Pamuk* [Orhan Pamuk'u Okumak] başlıklı Orhan Pamuk portremini yayımlayan Harper's'dan Roger Hodge'a da ayrıca minnettarım.

Norman Stone, Ben Holland ve Amberin Zaman son taslağı okuyup önerilerde bulunma nezaketini gösterdiler. Kitabın içeriğine ilişkin bütün sorumluluk yalnızca bana aittir.

En önemlisi, aileme teşekkür ve sevgilerimi sunuyorum: Bita'ya, Jahan'a ve Kiana'ya.

ADI GEÇENLER

II. Abdülhamit, saltanatı 1876'dan 1909'a kadar süren Osmanlı padişahı, Ermenilere karşı çeşitli pogromların yaratıcısı.

Abdullah, Şeyh, 1925 isyanında Kürt milliyetçisi komutan.

Akbal, Nilüfer, Kürt pop sanatçısı.

Aktaş, Ercan, girişimci, milletvekili aday, Kadir Aktaş'ın oğlu.

Aktaş, Kadir, girişimci, bir dönem Varto'nun belediye başkan vekili, ef-sanevi Varto muhbiri.

Atatürk, Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu.

Balikkaya, Lütfü, Almanya'da yaşayan Kürt milliyetçisi.

Bayar, Celal, 1950'den 1960'a kadar Demokrat Parti başkanı, 1960 dar-besiyle görevden alındı.

Beşikçi, İsmail, Kürt yanlısı Türk sosyolog.

Bingöl, Ceylan, Mehmet Şerif Fırat'ın kızı.

Çakar, Selahattin ve Şükran, Almanya'da yaşayan Ermeni çift.

Çelik, Demir, Varto'nun Alevi belediye başkanı.

Çiçek, Yakub, şimdi Almanya'da yaşayan Kürt milliyetçisi.

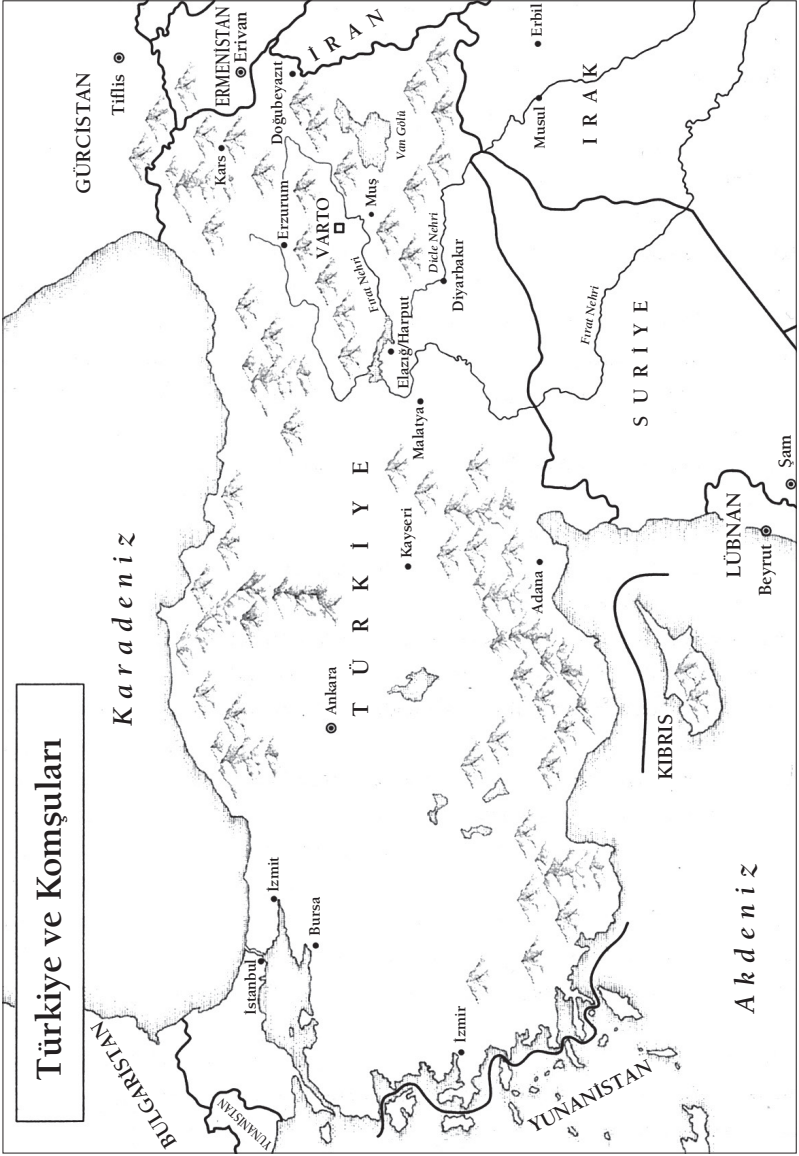
Darbinyan, Mıgırdıç, Baskan köyünden bir Ermeni oğlan.

Demirel, Süleyman, merkez sağın deneyimli milli siyasetçisi.

- Dikmen, Ali Haydar**, önde gelen bir Varto Alevisi, Feron boyunun başı.
- Dikmen, Ekin**, Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili, Ali Haydar Dikmen'in oğlu.
- Dink, Hrant**, İstanbul'da Ermeni gazete editörü.
- Ecevit, Bülent**, solun uzun süre görev yapmış siyasetçisi.
- Erdoğan, Kamer**, Emeran köyünden bir çiftçi, Mehmet Şerif Fırat'ın Feron boyunun üyesi.
- Erdoğan, Gülseren**, Emeranlı halı dokumacı, Kamer Erdoğan'ın kız kardeşi.
- Ergün**, sivil polis.
- Evren, General Kenan**, 1980'de yönetime el koyan cuntanın lideri, 1982'den 1989'a kadar cumhurbaşkanı.
- Fırat, Mehmet Şerif**, Kasman köyünden bir Alevi, Feron boyunun önde gelenlerinden, Doğu İlleri ve Varto Tarihi kitabının yazarı.
- Gezmiş, Deniz**, 1972'de idam edilen Türk devrimcisi.
- Gürsel, Cemal**, 1960 darbesinde iktidara gelen askerî cuntanın lideri, Mehmet Şerif Fırat'ın Doğu İlleri ve Varto Tarihi kitabındaki ünlü giriş bölümünün yazarı.
- Halit Bey (Cibranlı)**, sonradan milliyetçi Kürt lideri olan Osmanlı askeri.
- Han, Abdülbari**, Varto'nun eski Sünnî belediye başkanı, İslâmcı Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yerel temsilcisi.
- Han, İsmail**, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Varto şubesinin başkanı, Nazım Han'ın yeğeni.
- Han, Nazım**, namı diğer Nazım Amca, Varto'nun ilk Alevi belediye başkanı, Abdalan aşiretinin önde gelenlerinden (Abdülbari Han'la akrabalığı yoktur).
- Haydar** (kod adı), PKK komutanı, Demir Çelik'in kayınbiraderi.
- İnönü, İsmet**, devlet adamı ve Türkiye Cumhuriyeti cumhurbaşkanlığında Atatürk'ün halefi.
- Karayılan, Murat**, PKK'nin fiili lideri.
- Kasım, Kulanlı Binbaşı**, milliyetçi Kürt lideri Cibranlı Halit'in kuzeni.
- Ksenofon**, yenilmiş Yunan ordusunu M.Ö. 401'de Küçük Asya'ya götüren ve yaşadıklarını ünlü Anabasis kitabında anlatan Atinalı.

- Menderes, Adnan**, 1950'den 1960'a kadar Demokrat Partili başbakan, 1960 darbesinin ardından idam edildi.
- Noel, Binbaşı E.M.**, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Kürdistan'da aktif olan İngiliz istihbarat subayı.
- Öcalan, Abdullah**, namı diğer Apo, yasadışı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) lideri.
- Osman, Nuri Paşa**, 1925'te hükümet adına Varto'yu geri alan Türk komutan.
- Pamuk, Orhan**, Türk roman yazarı, 2006 Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi.
- Said, Şeyh**, 1925 milliyetçi Kürt isyanının lideri.
- Şerif, Şeyh**, 1925 ayaklanmasında isyancılar için Harput'u ele geçiren Kürt milliyetçisi komutan.
- Taş, Nizamettin**, üst düzey PKK komutanlarından biri olan Alangoz Sün-nisi.
- Yüce, Mehmet Can**, PKK'nin şimdi Almanya'da yaşayan eski üst düzey üyesi.
- Zeynel**, Osmanlı döneminde Alevi ağa ve eşkıya.
- Ziya, Yusuf**, milliyetçi Kürt lideri ve Cibranlı Halit'in yoldaşı.

Türkiye ve Komşuları

Muş'ta bir otel odasında durmuş aynaya bakıyorum. Sağanak-tan kaçıp içeri girdim ve aynanın önünde duraksadım. Pürüz-lü ve lekeli bir ayna bu ve sunduğu görüntü, saçları parlak bir alnın üzerinde sırlıklam arabeskler halinde dolaşmış, genç-likle orta yaş arasında bir yerlerde donup kalmış bir adam, hoş bir görüntü değil. Bahar yağmurunun damlaları burnumdan kederle akıp gidiyor; kızarmış mahcup suratım, yoğun biçim-de buğulanarak gri bir haleyle meshediyor görüntüyü. Beni rahatsız eden, tam anlamıyla sırlıklam olmanın etkisi veya göz-lerimdeki halsizlik değil, bir havlu, bir kıyafet değişikliği ve iyi bir gece uykusuyla giderilebilir bunlar; beni rahatsız eden, önümdeki görüntünün kendime dair hayalimden bu kadar farklı olması. Bu aynı eski otelin aynı pis odasında, bu aynanın önünde son durduğumdan beri yalnızca altı yıl geçmiş, ama bu altı yıl içinde, olgunluğun gelişini gösteren ve şimdi akıl alma-yacak kadar çok görünen o geçiş, yenilgi ve ayinlerle dolup taş-mışım. Kızarmış, kabarmış, yağmurla ıslanmış çehremdeki ka-ra buluta dikkatle bakarak, dışarıda, Muş sokaklarındaki in-sanların da görmesi gereken yozlaşmayı şok içinde görüyorum.

Yabancılara verdikleri bu 205 numaralı odada son kalışımda, vaktinden önce serpilmiş bir genç adamdım. O zamanlar dış

haberler muhabiriydim ki şehvet düşkünlüğü yerine merakı ve belli ölçüde uçarı romantizmi ifade etmesi bakımından gazeteci olmaktan farklı bir şey bu. Anglosakson liberalizminin savunucusu *Economist* adına, muhteşem bir görevle gelmişim Türkiye'ye. Özgüven ilkemden umulan tüm ağırlığı ve meşakkatsiz sürgün yoksulluğunu boş vermiştim. Şimdiyse aynadaki yansıma bana bir koca, bir baba ve bir ipotek alacaklısı olduğumu söylüyor. Fakat beni –özellikle burada– en çok etkileyen şey, artık bir Türk olmamam.

Şimdi saçımı kurutuyorum. Kapı çalıyor, yüreğimi hoplatacak denli. Kim olabilir bu? “Çayınız,” diyor komi, suratsız, sıska bir arkadaş. Geldiğimden beri beni izliyor, birilerinin ondan sormasını istediği soruları sorup duruyor bana. “Televizyonun nasıl çalıştığını göstereceğim,” diye mırıldanıyor içeri dalarken. Bakışlarımız masaya dağılmış nesnelere üzerine düşüyor: Bir kamera, defterlerim ve birkaç kalem, bir cep telefonu ve ana hatlarıyla bir dizüstü bilgisayar. Kendince CNN’i ayarlayıp televizyonu açık bırakıyor, sonra banyoya girip kırmızının soğuk, mavinin sıcak olduğunu belirtiyor. Sonra uysal ve uyuşuk bir ısrarla kapıda dikiliyor. “Başka bir şey lazım mı efendim?” Televizyonu kapatıp çantamı karıştırdıktan sonra isteksiz bir nezaketle birkaç lira uzatıyorum. Ayakkabısının siyah izi banyo zemininde duruyor, ama getirdiği çay güzel ve sıcak.

Kariyerime yerel bir gazetede muhabir olarak başladığım Hindistan’dan Türkiye’ye 1995’te bir gönül ilişkisi getirdi beni. Gönül ilişkisi bitti ama Türkiye gönlümü çeldi. Müslüman ülkelerle Batı arasındaki kaçınılmaz çatışma aksiyonunu Müslüman, modern ve neredeyse demokratik sayılabilecek bir ülke olan Türkiye’de test etmek mümkün olacaktı. Türkiye bir krizden diğere koşuyordu: Laik düzenin koruyucuları olan generaller İslamcı bir hükümeti devirdi, lira küt diye yere vurdu, Güneydoğu ayrılıkçı bir kavganın içinde toz dumandı, Türkiye Avrupalı olduğunu düşünüyordu. Bunlar çevredeki diğer sorunlar kadar büyük sorunlardı ve hikâyeyi tarafsız şekilde anlatabilecek fazla muhabir yoktu. Yabancı basının en genç üyesi olmaktan gurur duyuyordum, dışişleri bakanıyla eşit şartlar-

da konuşabilmekten de. Mat, tozu alınmış başkent Ankara'daki yerimden; martılar rüzgâra karşı nefes nefese kalırken ve kum döküntüleri sarmallar halinde İstiklal Caddesi'ni kamçılarken, akşam güneşi Sinan'ın camilerinin kubbelerinden kayarak Boğaz'a vurduğunda loş, davetkâr ve baş döndürücü olan İstanbul'a gitmek için bahaneler arıyordum. Londra'daki kasıtlı muzafferlerden ari – tavla taşlarını gürültüyle çarpan sigara tiryakisi yaşlı adamlarla ucuz kıyafetler kuşanmış müşfik kadınların şehriydi burası. Ankara'dan kalkan gece trenindeki duman altı yemek vagonunda rakının dozunu kaçırırken; yabancı, asi ve sonsuz derecede büyüleyici bir dünyada, Aşil'in hırpani oryantal kalkanında yaşadığım için ve en çok da bu dünyaya ayrıcalıklı erişim hakkına sahip olduğum için kendimi kutladım.

Türklerin sıcakkanlılığı ve misafirperverliğinden başka çok önemli bir avantajım daha vardı. Türk dilini öncelikle aşktan, sonra ekonomik nedenlerle diğer muhabirlerin aksine tercüman çalıştırmayı tercih etmeyerek ve son olarak üvey ülkem için duyduğum içten ve samimi ilgiden öğrenmiştim. Bir yıl sonra Türkçem iyiden daha iyiydi, üç yıl sonra Türk olduğum sanılıyordu, ta ki kumral saçlarım ve mavi gözlerimle pekişen bazı yanlış deyimsel ifadelerim “yarı Türk müsünüz yoksa Türk'sünüz de yurtdışında mı büyüdünüz?” sorularına sebep olana kadar. İkisi de değildi. Dil konusunda iyiydim, vurguları taklit etmede de iyiydim ve iki işte de azimliydim. Her yere şoför ve tercüman eşliğinde giden diğer muhabirler gibi olmadığım için gurur duyuyordum. Bu canlı, sosyal dile olan gayretim sayesinde asimile olmayı başardım. O zamanlar gözlerini bana diken imge canlı ve dinçti, yaşadığı yeri ve yaptığı işi seven bir adamın imgesi.

Büyükanne ve büyükbabalarımızın Küçük Asya dediği, bizim Anadolu dediğimiz büyük dikdörtgen kara parçasının batısında, Türkiye'nin küçük bir bölgesinde yaşıyordum. Türk arkadaşlarım da öyle. Ulusun modern medeniyete doğru ilerleyişini destekleyen arkadaşlarım, bu batı bölgesinde yalnız başına yaşamaktan memnun değillerdi. Anadolu'nun uzakbatı ucunda, Ege kıyılarında tatil yapıyor veya batı istikametinde uçuyorlar-

di: Roma'ya, Paris'e, New York'a. Biz muhabirlerse iç kesimlere ve Kürdistan İşçi Partisi'nin, kısaca PKK'nin asker alımlarını artırdığı ve bağımsızlık için kışkırttığı Güneydoğu'ya doğru ters yönde seyahat ederek bir istisna teşkil ediyorduk ama bunların iş seyahati olduğu belliydi. Türk arkadaşlarımla çok azı İç Anadolu'ya kadar gitmeyi düşünürdü. Batıya yönelmiş büyük gemide güneşle buluşan köprü herkese açıkken ara güvertede niye sürünesin ki? Ankara'dan rahat bir gece otobüsüne biner ve ertesi sabah sahilde uyanırsın, kahvaltıda kaymak yer, Helenistik kalıntılara göz atarak Yunanistan'a doğru akar gidersin. Seninle birlikte güneşlenenler arasında PKK veya siyaha bürünmüş İslamcı kadınlar –laiklerin nefret dolu dilinde “iki bacaklı karafatmalar”– neredeydi? Başka bir ülkede, tam yerinde bir cevap değildi, mezelerden ve yaseminli gecelerden mükemmelen ve tamamıyla ilgisiz olacak kadar uzakta kalmış bir ülkede ydiler.

Yaşadığım Türkiye, kuşkusuz Kemal Atatürk'ün Türkiye'siydi. Atatürk, cumhuriyeti 1923'te Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı üzerine kurdu ve on beş yıl sonra öldü. Ölümünden altmış yıl sonra hâlâ ülkenin en etkili siyasetçisiydi. Her yerdedi Atatürk: Büyük bir mağazanın duvarında dijital olarak çoğaltılmış devasa fotoğraflarda, bir Türk bayrağının üzerinde dalgalanan silüetiyle televizyon ekranının köşesinde, sonu gelmeyen farazi akıl danışmalarda (“Atatürk olsa ne yapardı?”) ve sulu gözlerde. Arkadaşlarım eleştiriye kapalı derin bir saygı duyuyorlardı ona. Ben kısmen arkadaşlarımı gücendirmekten kaçınmak kısmen de rasyonalizm ve agnostisizm değerlerini paylaştığım için Atatürk kültürünü anlayışla karşılıyordum. Atatürk ve onun mirası, arkadaşlarımla söylediğine göre, komşu İran'ı dünyanın en cahil ülkelerinden birine çeviren türden bir İslâm Devrimi ile Türkiye'yi ayıran tek şeydi. Öne çıkardığı Türk kimliği Kürtler gibi asilerin ayrılıp kendi devletlerini kurmasını önlemişti. Allah korusun, Türkiye başka bir İran veya başka bir Yugoslavya olabilirdi!

Ankara'ya döndüğümde, iş gücü yok, büyük adamın anıtkabrine kendi başıma hac ziyaretleri yaptım. Kişisel eşyalarının sergilendiği galeriden ayrılamaz, frak gömlekleri ve mendilleri-

nin canlılığına, şaşırtıcı derecede zarif ayakkabılarına, düğmelerine ve iğnelere ve dünya krallarıyla diktatörleri arasındaki yerine tanıklık eden imzalı fotoğraflarına bakardım keyifle. Çobanlı bir otoriterdi Atatürk, ama okul çağında bir İngiliz çocuğu için havalı bir şeydi çobanlı otoriterlik.

Nihayetinde İstanbul'a taşındım. En üst kattaki deniz manzaralı dairemi bulmak için Avrupa tarafını kafam yukarıda yıllarca dolaştım ve sonunda buldum. Belki de İstanbul'un en pitoresk yerinde, Faik Paşa Sokağı'ndan inerken ikinci dirseğin hemen orada, bir 19. yüzyıl apartmanının alışılmadık dik basamaklarıyla çıkılan beşinci katta bir *chambre de bonne*¹ idi burası. İki yoksul aile daireden çıkmak istiyordu. Yirmi sekiz bin Amerikan dolarına benim oldu. Tadilat ve dekorasyon için daha fazlasını harcadım. İşçilik dökülüyordu, ama önemli değildi. Manzara benim *Lamborghini*imdi. Terasımdan Ayasofya'yı, Sultanahmet Camii'ni, Bozdoğan Kemeri'ni, birkaç Bizans kilisesini, çok daha fazla camiyi ve bazı kenar mahalleleri görüyordunuz. Parmak ucunda durunca da Haliç'in küçük bir parçasını, deniz manzaramı görüyordunuz. Tırmanırken iki büklüm olan ziyaretçiler yukarı gelince "Vay!" diye bağırlardı.

Sıcak ve tuzlu yaz akşamlarında yakınlardaki balkonlardan ızgara et kokuları yükselir, televizyon dizilerinin gürültüsü martuların çılgınlıklarıyla yarışır ve komşu çocukları çatıma taş atarlardı. Sokağın karşısındaki kocakarı bir sigarayı söndürüp diğerini yakar, dua eder ve aşağıdaki seyyar satıcıya bir sepet indirerek sebze meyve alırdı. Hemen yandaki bir arsada Çingene düğünleri yapılırdı. Altınla bezenmiş gelin oynak bir nakaratla coşardı. Birkaç blok aşağıda bir kızın tek bir yaz süresince bir kadına dönüşmesini izledim; sonbahar itibarıyla artık sokakta seksek oynamıyordu, ama kalçalarını profesyonelce sallıyordu. Yukarıya doğru, travestiler İstiklal'i dolaşır, barlar ve lokantalar gürlür, çöp leş gibi kokardı. Evet, Faik Paşa hayalini kurduğumun aksine, kaba sabaydı, ama artık iş işten geçmişti. Yolun aşağısındaki kız gibi değişiyordum. Sonbahar itibarıyla ben de gitmiş olacaktım.

1 Hizmetçi odası – ç.n.